

Windows to Israeli Society
Through Literature

Connections to the Land

Texts for session with
Dr Rachel Korazim

ירושלים, מקום שהכל זוכרים
ששכחו בו משהו
אבל הם אינם זוכרים מה שכחו
ולצורך זכירה זו אני
חובש על פני את פני אבי.
זוהי עירי שבה מתמלאים כלי חלומותיי
כמו מכלי חמצן של צוללים לצלול
הקדושה בה
הופכת לפעמים לאהבה
והשאלות ששואלים בהרים האלה
נשארו כתמיד: ראית את הצאן שלי?
ראית את הרועה שלי?
ודלת ביתי פתוחה
כמו קבר שמתוכו קמו לתחייה.

From the Songs of Zion the Beautiful **Yehuda Amichai**

Jerusalem's a place where everyone remembers
He's forgotten something
But doesn't remember what it is.
And for the sake of remembering
I wear my father's face over mine.
This is the city where my dream-containers fill up
Like a diver's oxygen tanks.
Its holiness
Sometimes turns into love.
And the questions that are asked in these hills
Are the same as they've always been: "Have you
Seen my sheep?" "Have you seen
My shepherd?"
And the door of my house stands open like a tomb
Where someone was resurrected.

כא'

ירושלים, מקום שהכל זוכרים
ששכחו בו משהו
אבל הם אינם זוכרים מה שכחו

ולצורך זכירה זו אני
חובש על פני את פני אבי.

זוהי עירי שבה מתמלאים כלי חלומותיי
כמו מכלי חמצן של צוללים לצלול

הקדושה בה
הופכת לפעמים לאהבה

והשאלות ששואלים בהרים האלה
נשארו כתמיד: ראית את הצאן שלי?
ראית את הרועה שלי?

ודלת ביתי פתוחה
כמו קבר שמתוכו קמו לתחייה.

אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני: תדבק
לשוני לחכי אם-לא אזכרכי אם-לא אעלה את
ירושלים על ראש שמחתי: תהילים קל"ז

באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו
בחלון, מסכת סוטה (לו, ב)

ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם, אשר קדשנו
בקדושתו של אהרון, וצווננו לברך את עמו ישראל
באהבה. מתוך ברכת הכהנים

הוי רעי-ישראל אשר היו רעים אותם הלוא הצאן
ירעו הרועים: ישגו צאני בכל ההרים ועל כל גבעה
רמה ועל כל פני הארץ נפצו צאני ואין דורש ואין
מבקש: יחזקאל לד

הוי, ארצי
רחל

הוי, ארצי, הורתי, מדוע
כה שדוף נופך ועצב?
זיכרונה של ארץ חורגת
בלי משים עולה על הלב:

על גבעה – פרחחי אשוח,
במישור – ישישי אלון,
במורד, על חופי הפלג,
בנות לבנה בכסות שבתון;

יד השמש תקצר מתקוע
בלב היער רומח אדום,
יום תמים במשכן בני אורן
אפלה ריחנית וחלום.

הוי, אמי! הן נחלה עליך,
הן נתבע עלבונך מאל –
על מכי צהריך קדם
עוד תרעיפי ניהוח וצל.

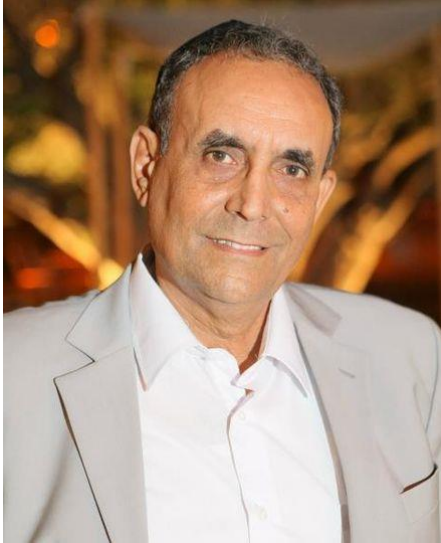
O My Land - Rachel

O my land, my parent,
Why is your landscape so blighted and gloomy?
The memory of a step-motherland
Imperceptibly creeps into the heart

Upon the hillside – the sprightly fir tree,
On the plain – the ancient oak,
On the slopes, on the shores of the stream,
The birch maidens in their Shabbat garb;

The arm of the sun is too short to cast
Its fiery lance into the heart of the forest,
A whole day in the abode of the pines
Scented darkness and a dream.

O my mother! Surely we yearn for you,
Surely we will claim your abuse from God –
And as in former times, you will again spread fragrance and shade
Over those stricken by your noontime heat.

גלות

בלפור חקק

סבי היו לו בגדי כהנה שקופים
ורקמה לו אמו בדש הכותונת
התכלה פסי זהב יפים.
וחקקה לו את שמו בעונג
באותיות של כסף, אור מזקק.
סבא שלי, מורד בן רפאל חקק.

ועלה סבי כאברהם מאור
מאותה ארץ על פי אותו דבור.
עלה עלה אל אותה אדמת מולדת.
ולא הייתה

לו עוד הכותונת הנחמדת.

ואבדה לו שררתו

ואבל נגה פניו

ונשחת הכסף

ונשחט הזהב.

ובשוקים רכל סבי מכר את אוצרותיו
בגדים בלים, מרכלת אכזב
לשונו כבדה, נביא נעזב.

סבא שלי מלך עצוב.

נולד בבגדי משי ורקמה בגדי חמודות.

וכאשר גלה אל ארץ

נשחתו בגדיו נשחת הודו.

רק במותו הלבשוהו תכריך כעטרת

טלית שקבל מאביו טלית ירשה

חקוקה תכלת אותיות של קדשה.

ולאורך הטלית דמיתי לראות

פסי זהב יפים. אור מזקק.

סבא שלי. מורד בן רפאל חקק.

Galut (Exile)

Balfour Hakak

My grandfather's priestly garments were transparent
His mother embroidered the hem of his blue robe
With beautiful gold bands.
She took pleasure etching his name
In letters of silver, pure light.
My grandfather, Morad ben Raphael Hakak

Like Abraham from Ur, my grandfather came up
From that same land, in the same manner.
He came to the same homeland.
No longer did he have
His gorgeous robe.
His supremacy was gone
His face shone with grief
The silver was tarnished
And the gold butchered.
My grandfather was a peddler in the markets, selling his treasures
Tattered clothing, second-rate merchandise
Slow of speech, a forsaken prophet.

My grandfather was a sorrowful king.
He was born to silken garments, rich embroidery and fine raiment.
But when he was exiled to the land
His clothes were spoiled and his splendor ruined.
When he died they draped him in his shroud like a splendid robe
The Tallit he received from his father, his inheritance
Was etched with the blue letters of holiness.

Along the whole length of the Tallit I thought I could see
Beautiful bands of gold. Pure light.
My grandfather. Morad ben Raphael Hakak

Introduction and Conclusion

or

The Essence of the Book

Efraim Kishon

1

Attila (Haim) Csardas (formerly Cohen), an illegal immigrant from Hungary, was in the gymnasium in the Jewish Community Center in Bratislava (Pressburg – in the language of the Talmud), on the second rung of the wall-ladder. So great was his fear that he hugged his wife Shaari (born ‘Pearl’), to her great astonishment. A couple of policemen passed by the entrance to the Center, with clearly anti-Zionist strides.

“God of ill- ill- illegal immigrants,” panted Csardas (formerly Cohen) quietly, “May the Slovak tormentors of illegal immigrants not find me. Jews of the world, save me! I don’t care if I get to the holy land of Palestine in a wash-robe!”

At that moment the Slovak newsvendor led out a loud yell in his mother tongue. Csardas-Cohen shook all over. He lowered himself to the level of his partner in escape on the lowest rung, and rudely gave up even his wash-robe in the Holy Land.

2

Attila-Haim Csardas-Cohen sat in the bus, holding on with his fingernails to the shoulder of his wife’s coat. The vehicle bounded along, bumping violently, through the pitch-black night, on a hardly discernible Austrian track towards the border.

“If I make it safely to Salzburg,” Attila Cohen whispered softly, “It will be with the help of God! Blessed will be the Jews of Palestine and its merciful government! From this day on I foreswear all the pleasures of this world. If I reach our motherland (I swear that’s what he said: ‘motherland’), even if I am barely alive, I will donate ten thousand schillings for the restoration of the Western Wall. And I will also contribute...”

“Wait,” his wife interrupted him as usual, “I think we’ve already crossed the border.”

“Never mind,” said Haim Csardas, “I’m going to keep my vow. One hundred schillings won’t ruin me.”

3

7

Czardas, or Cohen for short, sat in the railway carriage, making himself as small as possible. His passport had erroneously been marked, instead of “Dr. Moshe Akzionskommittee, Safed”, with the name “Gisela Zwick, Budapest.” He was drenched in fear lest the Italian customs officers return him to Rothschild Hospital in Vienna (actually, the place he had escaped from).

“I think,” whispered Czardas-Cohen-Zwick to his wife, as the train emitted a terrible shriek and came to a halt on the Italian border, “that if the international Jewish brotherhood saves me right now, I will introduce tefillin into the kibbutzim, I will sieve the sands of the sea of Jerusalem and I will divide up all my possessions, down to my second-last diamond, between the ‘Association for War Victims’ and the needy in the Orthodox kibbutzim in the Land. What joy to flee naked and penniless for the sake of the Holy Land.”

4

Attila-Gisela Czardas bent down under the blue skies of the land. One by one he yanked the nails out of his largest lift, until finally he peeled off the top. Then he mopped his streaming forehead in the Tel Aviv heat and dived into the contents of the chest. He searched and scrabbled and scratched around for a while – and suddenly stopped. He clutched his head, and a vein stood out on his temple.

“Shaaari,” he bellowed, “You remember that I put a green nailbrush in the drawer of the bathroom stool? That’s the Jewish Agency for you!!! My green nailbrush has vanished! Thieves! Grave robbers! It was almost new! This is the redemption? This is the State of Israel? Come on, Ben-Gurion, come here and look me in the eye!”

הקדמה והגמרה
או
בעצם תמציתו של הספר

אפרים קישון

1.

אטליה (חיים) צ'ארדאש, (מקודם: כהן), מהגר-בורח לפי חוק הבריחה מהונגריה, ישב באולם ההתעמלות בבנין הקהילה היהודית בבראטיסלאבה ("פרישבורג" – בלשון התלמוד) על שלבו השני של קיר-הסולם, ובפחד כזה, שחיבק את אשת-עצמו, את שאארי ("פרל" – מלידה) לתמהונה הרב. לפני שער הקהילה עבר זוג מדי-משטרה בצעדים אנטי-ציוניים מובהקים.

"אלוהי הב-הבר-הבריחה!" נאנק צ'ארדאש, (אי-פעם-כהן) בלחש, "תן שלא ימצאוני הסלובאקים צוררי-הבורחים! יהדות-תבל, הושיעי-נא! לא איכפת לי אם אגיע לארץ פאלסטינא הקדושה בכותונת-רחיצה!"

אותו רגע צרח מוכר-עיתונים סלובאקי בשפת אמו צריחה גדולה. צ'ארדאש-כהן התחלחל כולו, השתלשל על ראש חברו-לבריחה שעל השלב התחתון ויותר שלא כנימוס גם על כותונת-הרחיצה שלו בארץ הקודש.

2.

אטילה-חיים צ'ארדאש-כהן ישב באוטובוס ובציפורניו נאחז בפיטום-הכתף של מעיל אשתו. המכונית דהרה בקפיצות צ'מפיוניות בליל חשכת-מצרים בדרך לא-דרך אוסטרית כלפי הגבול.

"אם אגיע בשלום לזאלצבורג" – לחש אטילה כהן, "הרי אלוהים היה בעוזרינו! ברוכה תהא יהדות פאלסטינא וממשלתה הרחומה! מהיום והלאה אני מדיר עלי הנאה מכל מענוגות העולם הזה. אם אגיע למולדתנו (בחיי, כך לחש: "למולדתנו") אפילו רק בחיי בלבד, אנדב עשרת אלפים שילינג להקמת כותל המערבי על תילו, ומלבד זה אתרום..."

"חכה!" – הפסיקתו אשתו כרגיל, "דומני שכבר עברנו את קו-הגבול!"

"לא חשוב", אמר חיים צ'ארדאש. "אני את נדרי אקיים. מאה שילינגים הללו לא יפשיטו את רגלי".

3.

צ'ארדאש, או בקיצור: כהן, ישב בקרון הרכבת והצטמצם עד כדי חבילת-יד פעוטה. בדרכו רשמו בטעות, במקום "ד"ר משה אקציונסקומיטטי, צפת", את השם "גיזלה צוייק,

בודאפשט", וכך שרוי הוא בפחד, שמא יטלטלוהו פקידי המכס האיטלקים חזרה אל בית- החולים (קרי: בית-הבריחה) רוצ'ילד בווינה.

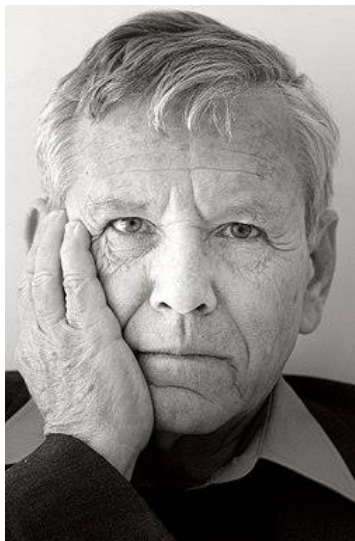
"דומני", לחש צ'ארדאש-כהן-צוויק באזני אשתו כשהרכבת שרקה שריקת-אימה ונעצרה עצירת-סכנה על גבול איטליה, "אם אחדות-ישראל הבינלאומית תצילני גם ברגעים הללו, אכנס אל הקיבוץ "תפילין", אסנן חול על חוף ים-ירושלים ואת רכושי אחלק עד יהלומי שלפני האחרון ל"אגודת חללי-המלחמה" ולאביוני הקיבוצים האורתודוכסים בארץ. איזה אושר הוא, להימלט חיים בעירום ובחוסר כל למען ארץ הקודש!"

4.

אטילה-גיזללה צ'ארדאש התכופף תחת שמי-תכלתה של הארץ והוציא בזה אחר זה המסמרים מן הליפט הראשי שלו, עד שסוף-סוף נקלף הגג. אחר-כך החליק את מצחו הרטוב מחום שמש תל-אביב והטביע עצמו בתהום הארגז. שם חיפש וטלטל וחיטט וגרף זמן-מה – אחר-כך נרתע פתאום, תפס את ראשו, וברקתו פקע גיד.

"שאארי!" – צרח במגערת, "את זוכרת ששמתי במגירת-שרפרף-המטבח מברשת-ציפורניים ירוקה?! הרי לך סוכנות: מברשת הציפורניים הירוקה שלי העלמה! גנבים! שודדי-קברים! כמעט חדשה היתה! זוהי הגאולה! זוהי מדינת ישראל! – כעת בן-גוריון, בוא והבט בעיני!"

From: A TALE OF LOVE AND DARKNESS by Amos Oz

I was born and raised in a very small ground floor apartment, low ceilinged, some thirty square meters in size. My parents slept on a pull-out sofa that almost entirely filled their room when they opened it up at night. Early in the morning they firmly thrust the sofa back, piling the bedclothes into the darkness of the underneath drawer, turning over the mattress, closing, fastening securely, spreading a light grey cover over all, scattering several eastern-style embroidered cushions, eradicating every trace of their night's sleep. In this way the room served as bedroom, workroom, library, dining room and guest room.

My little greenish room was opposite. A large-bellied clothes closet took up half of the space. A dark, narrow, low passageway, slightly twisted, similar to a tunnel used by escapees from jail, connected the tiny kitchen and bathroom to these two small rooms. A weak light, imprisoned in an iron cage, spread over the passageway, even during the daylight hours, a cloudy not-quite light. Inside there was only one window in my parents' room and one in my room, both of them protected with metal shutters, both straining to look eastwards but seeing only dusty cypress trees and a fence of unhewn stone. Through a barred window hatch our kitchen and bathroom peered into a small prisoners' yard surrounded by high walls and floored with cement, a yard where, despite a ray of sunlight, a pale geranium planted in a rusty olive can was dying. On the windowsills always stood labeled jars of pickled cucumbers, while a tough cactus dug itself into the earth of a cracked vase that served as a flowerpot.

It was a basement apartment: the ground floor of the building was quarried into the side of a mountain. This mountain was our neighbor across the way – a weighty neighbor, introverted and silent, an elderly, melancholy mountain with all the habits of a confirmed bachelor, always insisting on total silence, a sleepy kind of mountain, wintry, never moving furniture or entertaining guests, neither noisy or disturbing, but through our two adjoining walls penetrated, like a faint but persistent smell of mold, the dark, silent cold and damp of this silent, sorrowful neighbor.

That's why, throughout the summer, we preserved a little of the winter.

Visitors would say: it's so pleasant here during a heat wave, so cool and gentle, almost chilly, but how do you manage in winter? Aren't the walls damp? Isn't it a bit depressing here in winter?

The two rooms, the tiny hutch of a kitchen, the bathroom, and especially the passage between, were dark. Our entire house was filled with books: My father could read sixteen or seventeen languages and speak eleven (all with a Russian accent). My mother spoke four or five languages and could read seven or eight. They talked to each other in Russian or Polish when they didn't want me to understand. (Most of the time they didn't want me to understand. Mother slipped up once, saying 'stallion' in Hebrew instead of using a

foreign language. My father reprimanded her in glowering Russian: “Shto es taboi? Videsh Maltchik riados es nami!). From cultural considerations most of the books they read were in German and English, although I’m sure that at night they dreamed in Yiddish. But they taught me only Hebrew: perhaps they feared that knowledge of other languages would expose me to the temptations of fabulous, lethal Europe.

in my parents’ system of values, the further west you went, the more cultured you became: Tolstoy and Dostoevsky were dear to their Russian souls, and yet I sensed that they regarded Germany – despite Hitler – as more cultured than Russia and Poland; and France – more so than Germany. In their eyes England even transcended France. As for America – they weren’t quite sure: after all, they shoot Indians over there, they rob mail trains, pan for gold and chase women.

For them Europe was the forbidden promised land, an enchanted place of bell towers and squares paved with old flagstones, tramcars, bridges, church spires, distant villages, healing springs, forests, snows and meadows.

The words “cottage”, “meadow”, “goose girl”, fascinated and moved me throughout my childhood. They were redolent of a real and tranquil world, far from the dusty tin roofs, junk and thorn covered lots and parched slopes of Jerusalem, suffocating in the white-hot yoke of summer. All I had to do was whisper “meadow” – and I could hear the lowing of cows, the tinkle of the tiny bells around their necks, the bubbling streams. With closed eyes I gazed at the beautiful goose girl. She was so sexy she brought tears to my eyes, even though I was not yet fully aware.

סיפור על אהבה וחושך

עמוס עוז

נולדתי וגדלתי בדירת-קרקע קטנה מאוד, נמוכת תקרה, כשלושים מטרים רבועים: הורי ישנו על שפת-מגירה שהיתה ממלאת את חדרם כמעט מקיר לקיר כאשר נפתחה מדי ערב. השכם בבוקר היו מדחיקים את הספה הזאת עמוק אל תוך עצמה, מעלימים את כלי המיטה בחשכת הארגז התחתון, הופכים את המזרן, סוגרים, מהדקים, פורשים על הכול כיסוי אפור בהיר, מפזרים כמה כריות מזרחיות רקומות, מעלימים כל ראייה לשנת הלילה שלהם. כך שימש חדרם גם חדר שינה גם חדר עבודה גם ספרייה גם חדר אוכל וגם חדר אורחים.

מול החדר הזה היה החדרון שלי, הירקרק, שאת חצי שטחו מילא ארון בגדים עב-כרס. פרוזדור אפל צר ונמוך, מפותל קצת, דומה למנהרות בורחי כלא, חיבר את המטבחון ואת כוך השירותים אל שני החדרים הקטנים. נורה קלושה שנכלאה בתוך כלוב ברזל שפכה על הפרוזדור הזה גם בשעות היום אור-לא-אור עכור. מלפנים היה רק חלון אחד לחדר הורי וחלון אחד לחדרי, שניהם מוגנים בתריסי ברזל, שניהם מתאמצים במצמוץ תריסים להשקיף מזרחה אך רואים רק ברוש מאובק וגדר של אבנים לא מסותתות. דרך אשנב מסורג הציצו המטבח והשירותים שלנו אל חצר אסירים קטנה מוקפת קירות גבוהים ומרוצפת בטון, חצר שבה הלך וגסס, באין אף קרן שמש, גרניום חיוור שנשתל בתוך פח זיתים חלוד. על אדני האשנבים עמדו אצלנו תמיד צנצנות חתומות ובהן מלפפונים נכבשים וכן קקטוס קשה-יום מחופר לו באדמת אגרטל שנסדק והוסב לשרת בתפקיד עציץ.

היתה זו דירה מרתפית: קומת-הקרקע של הבניין נחצבה אל תוך צלע הר. ההר הזה היה השכן שלנו שמעבר לקיר – שכן כבד, מופנם וחרישי, הר קשיש ומלנכולי בעל הרגלי רווק קבועים, תמיד הקפיד על שקט גמור, הר מנומנם כזה, חורפי, אף פעם לא גרר רהיטים לא קיבל אורחים לא הרעיש ולא הטריד, אבל דרך שני הקירות המשותפים לו ולנו היו מחלחלים אלינו תמיד, כמו ריח-עובש קל ועקשן, הקור החושך הדומייה והלחות של השכן העגמומי הזה.

כך יצא שלכל אורך הקיץ היה נשמר אצלנו קצת חורף.

אורחים היו אומרים: כל-כך נעים אצלכם ביום ששרב, כל-כך קריר ורגוע, ממש צונן, אבל איך אתם מסתדרים כאן בחורף? מה, הקירות לא מעבירים טחב? לא קצת מדכא כאן בחורף?

*

שני החדרים, כוך המטבחון, השירותים ובייחוד הפרוזדור שביניהם היו חשוכים. הספרים מילאו אצלנו את כל הבית: אבי ידע לקרוא בשש-עשרה או בשבע-עשרה לשונות ולדבר באחת-עשרה (כולן במבטא רוסי). אמי דיברה בארבע או חמש שפות וקראה בשבע או שמונה. הם היו משוחחים ביניהם ברוסית ובפולנית כששרצו שלא אבין (רוב הזמן רצו שלא אבין. כשאמא טעתה פעם ואמרה בנוכחותי סוס הרבעה בעברית במקום בלועזית, גער בה אבא ברוסית זועפת: שטו ס טבווי?! וידש מלצ'יק ריאדום ס נאמי!). מתוך שיקולי תרבות הם קראו ספרים בעיקר בגרמנית ובאנגלית, את חלומותיהם בלילה ודאי חלמו בידיש. אבל אותי לימדו אך ורק עברית: אולי חששו שידיעת שפות תחשוף גם אותי לפיתוייה של אירופה הנהדרת והקטלנית.

בסולם-הערך של הורי, כל מה שהיה מערבי יותר נחשב לתרבותי יותר: טולסטוי ודוסטויבסקי היו קרובים לנפשם הרוסית, ובכל זאת נדמה לי שגרמניה – למרות היטלר – נראתה להם תרבותית יותר מאשר רוסיה ופולין; צרפת – יותר מאשר גרמניה. אנגליה עמדה בעיניהם אף למעלה מצרפת. אשר לאמריקה – שוב לא מיו כה בטוחים: שם הלוא יורים באינדיאנים, שוודים רכבות דואר, גורפים זהב וצדים בחורות.

אירופה היתה להם ארץ מובטחת אסורה, מחוז-כיסופים של מגדלי פעמונים ושל כיכרות מרוצפות באריחי אבן עתיקים, של חשמליות רחוב ושל גשרים וצריחי כנסיות, כפרים נידחים, מעיינות מרפא, יערות, שלגים ואחר.

המילים "בקתה", "אחו", "רועות אווזים", פיתו וריגשו אותי כל ימי ילדותי. היה בהן ניחוח חושני של עולם אמיתי, שאנן, רחוק מגגות הפח המאובקים, ממגרשי הגרוטאות והקוצים ומן המדרונות הצחיחים של ירושלים הנחנקת תחת עול הקיץ המלובן. די היה ללחוש לעצמי "אחו" – וכבר הייתי שומע את געיית הפרות שפעמונים קטנים קשורים לצוואריהן ואת פכפוך הפלגים. בעיניים עצומות הייתי מביט ברועת האווזים היחפה, שהיתה לי סקסית עד דמעות עד לפני שידעתי כלום.

שיר אֲדָמָה אשר רייך

ממעוף הפנטהאוז אין רואים
את תמדת האדמה שהורגנו עליה.

זו האדמה שאני מברך עליה בקומה רמה,
כי על רגביה ומתארה בשפעת צלליה
אדמה הומייה שאני כחומה תיה מעליה.

הולך וסוכך עליה וכורף חיי
נשימה נשימה עליה. זו האדמה שאני
שופך דמיי עליה ומהלך בה את ימיי בדממה
ונוסף עליה את יפעת ורעי אחריי. אדמה.

שאני דורף עליה
ומשקיט גומה גומה כאב פצעיה.
זו הארץ שאני שריד ופליט
כי כשממה מעליה, דועף והולך
והשמים שמים לה'.

Song of the Land Asher Reich

High from a penthouse you can't see
The beauty of the land for which we were killed.

Standing upright I bless this ground
I live on her clods of earth, I am lengthened in the abundance of her shadows
This thrilling earth for which I am a living wall

A walkway and a canopy over her, my life is bound up with her
Every breath is for her. This is the earth upon which
I shed my blood, treading out my days in silence
Anointing her with the splendor of my seed after me. Earth.

Upon which I tread
And silence the pain of her wounds, cavity by cavity.
This is the land where I am a remnant and a refugee
Living in desolation above her, gradually fading
The heavens are the heavens of the Lord.